

The Cask of Amontillado

Edgar Allan Poe'k (1809-1849) U.S.A.'ko idazle ospetsuak ingelesez idatzitako FANTASTIC TALES edo Iphuin Phantasticuetariko bat (1).

Irakurgai huntan ikus diteke zelan komeni dan askotan beste hizkuntzetako hitzak nork bere idazkietan sartzea euren orthographia errespetaturik. Inglesez idatzita egonarren, iphuin huntan *palazzo* hitza italianoaz dago (ingelesez *palace* idazten da). *Palazzo* idazten duan bakhoitzean Edgar Poe'k Itali'ko aizeak ekarten dizkigu. Guk ere, *jauregi*, gure hitz ederra, iphuin huntan bazterturik, *palazzo* ipini dugu (hau *palatzo* idatzia bailegoan irakurri behar da). *Roquelaire* hitza be ezta arkitzen ingelesezko encyclopaedietan, handi handietan izan ezik (2), eta ezta euskerazko irakurleentzat ingelezkoentzat baino arrotzagoa. Igarten da kapusai antzeko zerbait dala, baina aintzineko janzki bat da, eta kapa edo kapusai idatzi bagenu ezluke hartuko irakurleak orai ezagutzen eztan kapa modutzat. Heraldikaz mintzatzen geranean ere, eztugu esan behar urrezko, urdina, gorria, eta abar, *d'or*, *d'azur*, eta *de gueules* baizik, bestela ukuiluetako gauzetaz mintzatzen generala irudituko baitu. Amontillado, Médoc, De Grève, eta hunelako hitzek ere, danak arrotzak eta euren orthographi bereziekin, aphaizten dute idazkia, Poe'k batzutan España eta Itali'ko ardoak nahasten baditu be.

Pentsatuko othe du irakurleak euskaratu ditekela iphuin hau euskalgi bakhar batetik irten gabe euskara osotuz bezain ongi? Nik ez.

OSKILLASO.

---

(1) Eztira irakurle asko oroituko, bear bada, Poe'ren ipui ezagun onen beste euskal-itzulpen bat agertu zela emen, *Egan*-en, ezpaita atzo goizeko gauza. Mirande'tar Jon'ek irauli zuen orduan, berak lan orietan erabili oi duen esku trebeaz, eta 1952-an irten zen argitara, urte artako bigarren zenbakian, 13-18'garren orrial-

Upel bethe amontillado

Mila bidebagekeri jasan nituan Fortunato'gandik ahal bezain hemeki, bainan iraintzen hausartu zitzaidanean, zin egin nuan nere kolkorako etzala libratuko nere asperkundetik. Halaz ere, zuk, nere arimearen izakerea hain ongi ezagutzen duzun horrek, eztuzu pentsatuko mehatxuzko hitz bat ere entzunarazi nionik. Ez, azkenean mendekatuta geldituko nintzan; puntu huntaz esana eta erabagia zegoan azken hitza... bainan nere deliberamenduaren ziurtasunak berak baztertu egin behar zuan arriskuaren itzalik ttikiena bere. Zigortzea etzan nahikoa; nere buruari bide batez kalterik ez ekartea be beharrezkoa zan. Barruan hartutako zauria ezta sendatzen asperkundeaz, zigorrak nobera mintzen duanean, ez ta asperkudearen orduan zigortuari bere zigortzailea nor dan jakinerazo ezik.

Bego argi errana bezain ongi ulertua etzuala ikusi ezer nigandik nere gorrotoa igarteko, etzuala eduki nik esandako edo egindako gauza bakhar bat ere, oso ondo maite ez nuala susmatzen ahal izateko.

---

deetan. Artean, dakizutenez, Urkixo Mintegiak etzuen *Egan*-en eskurik, ezpaitzen jaioa ere oraindik. Oraingo Oskillaso'rena irakurtzen duenak, ordea, eztu alferlanik egingo lehengo ura irakurri bazuen ere. (EGAN-ekoen oarra.)

(2) Hitz hau frantsez handiki baten izenetik dathor, Duc de Roquelaure ize-neko frantsez ospetsu baten izenetik, beraz *roquelaire* barik, *roquelaure* hizkuntza guztietan idatz diteke. Baldin hizkuntza bat bada, berea du, bada, euskarak ere hitz hau. Kapa labur berezi bat zan, oso zabaldua gizonezko janzki bezela Europa guztian, hasi hamazazpigarren mendeko azken urtheetan eta hamazortzigarrenaren erdiraino.

Aurrean irri-barrezka agertu nintzaion ohituraz bezela, eta berak etzuan igarri, nere irria, harrez gerq, bere heriotzaren gogoetak sortarazia zanik.

Beste gaindegi batzutatik ikusita gizon errespetagarria eta behar bada bildurgarria be bazan ere, ahulkeri batek zeukan menpetuta Fortunato hau: ezagutzale sakontzat zeukan bere burua ardo arazoetan, eta harrotu egiten zan putzontzi bat bezela jakituria hunegaz. Italiar guttik dute benetako *virtuoso spiritu* delakoa. Gehienetan, euren bihotzetako garren berotasuna atondufa edukiten dute Britain eta Austria'ko millonarioak enganatzeko. Pictura eta gemma edertietan Fortunato aho bero bat zan, bere aberkide guztiak bezela. Bainan ardo zaharren jakiturian ordea, egia esale eta gizon zintzoa zan. Gai huntan ni be ez negoan urrunegi beragandik: neu be Itali'ko ardoen ezagutzale sakona nintzan, eta erosi be, kantidadeak erosten nituan, ahal izaten nuan bakoitzean.

Ilhun-nabarra zan arrats batez, aratuste jaietako erhokeria izugarria egiten zalarik, nere adiskidearekin topo egin nuanean. Edanda zegoan eta agur beroegi bat egin zidan nereganatu zanean. Pierrot bezela jantzita zegoan, kolore bat janzkiaren erdia, beste kolore bat beste erdia, txanoa eta kaskabelak buruan. Uste nuan ez nintzaiola bukatuko sekula eskua estutu eta eragiten, hain handia zan bera ikus-teak ematen zidan poza.

“Fortunato maitea” esan nion, “zelako poza zu arkitzea! Nolako itxura ederra gaur daukazuna! Bainan upel bethe ardo sartu didate amontilladotzat eta orain bildur naiz enganatu othe naben”.

“Zelan!” esan zuan berak, “ardo amontilladoa? Upel bat? Ezin diteke! Eta inauterien erdian!...”

“Dudan nago” erantzun nion, “eta salneurri osoa ordaindu dut zuri galdetu gabe. Nolako kirtena izan naizen! Zure bilha ibili ta arkitu ezin, eta okasioa ez galtzearren, ona zalakoan...”

“Amontillado ardoa!”

“Ziur ziur eztakit...”

“Amontillado ardoa!”

“Eta nahi nuke jakin...”

“Amontillado ardoa!”

“Zu etzagoz libre eta Luchesi'ren bilha noa. Inork igarriko badu berak igarriko du. Berak erranen dit...”

“Luchesi'k ezin du igarri, ez ta jereza eta amontilladoaren arteko ezberdintasuna bere.”

“Eta halaz ere ardoen gustoak zeuk bezain ongi ezagutzen ditula diote kokolo batzuk.”

“Tira, goazen.”

“Nora?”

“Zure arnotegietara.”

“Ez adiskide ez, etzaitut joanarazi nahi, ikusten dut nonora joan behar duzula. Luchesi’k...”

“Eztut joan behar inora be... goazen.”

“Ez adiskide ez, inora joan behar ezpaduzu be, katarro izugarri bat duzula ikusten da. Bustitasuna ikharagarria da nere arnotegietan. Hormak gezalaz eta gatzuz estaliak dagoz.”

“Goazen dana dala, Katarroa ezta ezer, Amontilladoa! Enganatu egin zaituzte. Eta utz ezazu Luchesi bakean. Zer daki berak? Ezin du igarri jereza eta amontilladoaren arteko ezberdintasuna bere.”

Hunela mintzatzen zalarik Fortunato’k besoa oratu zidan. Seda beltzeko mozorro batez arpegia estaldu eta *roquelau*re batez gorputza inguraturik, tira ba, berak nahi zuan bezela prisakin joan nintzan beragaz nere *palazzo*’runtz.

Etzegoan morroirik etxe guztian; danak joan ziran libertitzera orduko jaien omenez. Hurrengo goizerarte ez nintzala ethorriko eta etxetik ez mugitzeko erran nien. Nahikoa zan hau agintzea, oso ondo nekian nik, denen berehala alde egiteko, nik gibela eman bezain laster.

Hartu gar biziko argi bi hormatik, euren eskegitegietatik, eta Fortunato’ri bat eman ostein, areto batzuetan zehar igaro eta arkupe batzuetatik sartu ginean arnotegietaruntz. Ingurubil-zurubi batzutatik behera biraka hasi nintzan jatxi ta jatxi, eta nere atzetik zethorrelarik khontuz ibilteko eskatu nion. Azkenean beheraino heldu eta elkarren ondoan arkitu ginean, Montresor familiaren etxeko catacumbetako lur bustiaren gainean.

Nere adiskidea zabuka zebilen eta buru-gaineko kaskabelek klin klin egiten zioten urhats bakhoitzarekin batera.

“Eta upela?” galdetu zidan.

“Urrunago dago” erantzun nion, “bainan ohar ezazu zelan distiraten duten gatzuaren orban zuriek har-zilho huntako hormetan”.

Bira neregana eta so egin zidan mozkorraren begi negartiekin.

“Gatzua?” itandu zidan azkenean.

“Bai, gatzua” ihardetsi nion. “Zenbat denbora da katarro hori daukazula?”

“Kug! kug! kug!... kug! kug! kug!... kug! kug! kug!... kug! kug! kug!... kug! kug! kug! kug!”

Nere adiskide gaxoa minutu batzutan egon zan erantzun ezinik.

“Ezta ezer” erran zuan azkenean.

“Goazen!” esan nion kemen askorekin, “atzera joan behar dugu; zure osasunak asko balio du. Zu aberatsa zera, errespetatua, miretsia, maitatua; zu zorienttua zera ni aintzinan nintzan bezela. Zu beharrez-

koa zera askorentzat. Ezta ajola nigaitik. Atzera joanen gera; bestela gaxotu eginen zera, eta ezzut nahi hau nere erruagaitik gerthatzerik. Gainera Luchesi dago...”

“Nahikoa da” esan zidan, “eztula ezta ezer, ez nau hilgo. Ez esan eztlagaitik hilgo naizenik.”

“Egia da, egia da” erantzun nion, “eta benetan, etzan zu asaldaztea nere asmoa, ez nuan nahi alperrik kezka zindezan; bainan khontu egin behar duzu. Médoc trago bategaz baztertuko ditugu bustitunaren arriskuak”.

Eta klausik! hautsi nion lepoa botilla bati, beste beralako askorekin lerro luze batean lizun gainean zegoan tokitik hartu ostean.

“Edan!” esan nion ardoa eskainirik.

Jaso ezpainetara albokerazko begitada batekin, gelditu, baietzko burukada bat bota niregana kaskabelek klin klin klin egiten zute-larik eta.

“Hemen ehortzita inguratzen gaituzten gorputz hilen osungarrirat edanen dut”, erran zuan.

“Eta nik, bizitza luzea opa dizudalarik, zure osungarrirat.”

Berriz oratu zidan besoa eta aurrera jarraitu ginean.

“Handiak dira arnotegi hauk” erran zidan.

“Montresor abizenekuk” erantzun nion, “famili handi ta ugaria izan gera”.

“Ez naiz orhoitzen zelako eskudua duzuen.”

“Oin handi bat, *d’or*, *azurezko* alhorrean; oin hau suge bat zapaltzen dago, sugea *rampant* eta bethaginak orpoan inkatuak.”

“Eta hitzak?”

“*Nemo me impune lacessit.*”

“Ederki!” esan zuan.

Begiak distiratsuak zeuzkan ardoaz eta kaskabelak klin klin klin zebilzkion. Niri be, Médoc delako ardoaz berotu egin zitzaidan irudimena. Hezur pilloz moldatutako hormen ondotik, upel eta botillekin nahas mahas, katakumbetako bazterrik ezkutuenetara heldu ginean. Berriz gelditu eta orain Fortunato’ren besoa ukondo gainetik oratuten ausartu nintzan.

“Gatzua!” esan nion; “hara, begitu zelan gero ta gehiago dagon. Goroldioa bailitzan estaltzen ditu hormak. Ibai azpian gagoz. Ohar ezazu tik tik hori ur tantak hezurren arte erorten diralarik. Goazen atzera oraindano beranduegi ezjala. Zure eztula...”

“Ezta ezer”, esan zuan; “tira aurrera. Bainan har dezagun lehenbizik beste Médoc trago bat”.

De Grâve ardozko botilla ttiki bat hautsi eta eman nion. Trago bakhar batez hustu zuan dana. Bere begiek argi bizi batekin distiratu

zuten, Farrez botillea gora jaurti eta keinu bat egin zidan. Nik ez nion ulertu.

Bere begira gelditu nintzan harrituta. Berriz egin zuan keinua lehenago bezela. Keinu irri-egingarri bat zan.

“Eztuzuia ulertzen?” itandu zidan.

“Ez nik”, erantzun nion.

“Orduan etzera anaitasunekoa.”

“Zer?”

“Etzera masona.”

“Bai, bai”, esan nion, “banaiz”.

“Zu? Ezin leiteke! Mason bat?”

“Bai, mason bat”, ihardetsi nion (3).

“Eia seinale bat” esan zidan.

“Huna hemen”, erantzun nion, phalote bat roquelaire-petik atzeraten nuala (4).

“Txantxetan zabiltz”, esan zidan berak urhats batzu atzera egirik. “Bainan goazen aurrera amontilladoaren bilha.”

“Tira ba, goazen zuk nahi duzun lez”, esan nion, eta tresnea kapapean sarturik berriz eskeindu nion besoa. Eldu ta ia pisu guztiagaz finkatu zan ginean bera. Eta segi aurrera amontilladoaren bilha. Igaro makurtuta arkupe ttiki askotatik zehar, jatxi oraindik beherago, igaro berriz makurtuta, jatxi ostera be lurperuntz, eta azkenean krypta sakon batera heldu ginean. Hango aide txarrarekin gure tortxetako garrak ttipi ttipiak egin ziran eta ia etzuten argirik ematen.

Crypta huntan, urruneko aldean, beste crypta ttikiago bat agertu zan, eta bera hezur pillatuekin moldatutako hormakaz, Paris'ko catacumbetakoak bezela. Hiru horma zituan hunela aphainduta barruko krypta hunek, eta laugarrenean khenduta zauden hezurak, behean sakabanatuak, eta baztar batean zaudenek pillo handi xamar bat osatzen zuten. Hezur destokituek agerian uzten zuten horman, oraindik beste barne-ekutatoki bat ohartu genuz, metro bat baino gehiago sakon, metro eskas bat zabal, eta bi metro edo, behetik gora. Etzirudian apropos egina, katakumbetako oin-harri izugarrien arteko hutsune batek moldatua baizik, eta atze-aldea granitozko harri gogorrezkoa zuan, katakumbak inguratzen zituzten harriesietakoa.

Alperrik jaso zuan Fortunato'k bere tortxa motela ekutatokiaren sakontasuna ikusi nahirik, Argi ahul hura etzan hutsunearen amaia ikusteko gauza.

---

(3) Badakizu irakurle, hormaginari esaten zaio mason. (Oskillaso'k ipinitako oharpena.)

(4) *Llana* esaten diote erdeldunek phaloteari. Eztakit zelan deitzen duten mugaz alde huntako hormaginek tresna hau. (Oskillaso'k ipini du oharpen hau be.)

“Segi”, esan nion; “hortxe dago amontilladoa. Eta Luchesi...”

“Paaa... ignoramus bat baino eztuzu”, ebagi zuan nere adiskideak, zabuka jarraitzen zala aurreruntz, nik orpoak ia zapaltzen nizkiolarik bere ondo ondoan gibeletik. Berehalaxe iritxi zuan tokiaren azkena, eta bidea hunela ebagia arkitu zuanean harrituta gelditu zan ergel baten moduan. Liphar batean, granitoaren kontra lotu nuan kate bategaz. Burdinezko erheztun bi zauden horman, elkarrengandik hirur-hogei bat centimetro horizontalean, Euretako batetik zintzilik kate labur bat zegoan, eta bestean giltzarrapo bat. Nahikoak izan rituan segundu batzu gerria inguratu eta klisk isteko. Sobera harritua zegoan nere kontra hasteko. Giltza khendu eta tokitik athera nintzan atzeruntz eginik.

“Igaro ezazu eskua horma gainetik”, erran nion. “Sentituko duzu gatzua derrigor. Benetan izugarria da horko hezetasuna. Berriz eskatu behar dizut atzera ethorteko nerekin. Ezetz? Ba orduan bakharrrik utzi beharko zaitut. Bainan lehenago ahal ditudan serbitzu tti-ki guztiak egin behar dizkitzut.

“Amontilladoa!” esan zuan deadarrez nere adiskideak, oraindai-no harrituta.

“Egia”, erantzun nion; “amontilladoa”.

Hau esaten niolarik, lehenago esandako hezur pilloan saiatu nintzan. Hezurak khendu eta alboetara bota, ta kareorrea eta pillo handi batean harri pikatuak agertu ziran. Material hauekin eta phalotearen laguntzaz, hasi nintzan azkarki horma bat egiten tegiaren sar-bidea estaltzeko.

Ozta oztan bukatu lehenbiziko harri-lerroa eta jakin nuan ia hor-dikeri guztia joan zitzaiola Fortunato'ri. Lehenbizik heldu zitzaidan seinalea, ezkuta-toki barnetiko, erdi negarrezko oihu ixil bat zan. *Etsan* mozkorti baten oihua. Gero ixil-une luze ta thematsu bat ethor-ri zan. Bigarren zerrendea ipini nuan, eta hirugarrena, eta laugar-rena be bai; eta orduan kling klang kling klang entzun nituan ka-tearen dardara asarreak. Minutu batzuetan iraun zuan zarateak gel-ditu gabe, eta artean ni, lasai lasai eta pozaren pozaz entzuten ahal izateko, nere lana utzi eta hezurren gainean exeri nintzan. Azkenean, dardara guztiak amaitu ziranean, hartu phalotea berriz eta gelditu gabe, bostgarren zerrendea, seigarrena, eta zazpigarrena bukatu ni-tuan, eta tortxak horma gainean eutsirik, dizdira eskas batzu bota nituan barruko irudiarengana.

Garraisi ozen eta oihu garratz askok egin zuten leher tipuski ka-tez lotutako irudiaren txintxurretik, eta atzeruntz eta indar askoz bul-tzatua sentitu nintzan. Liphar labur batean, “zer da hau?” pentsatzen ikharatu nintzan, eta athera estokea zorrotik, eta ezkutatokiaren in-

guruetatik hor hemen zist zast joten ibili nintzan itsutua; bainan ol-
doztu aphur batean eta berriz baketu nintzan, Ipini eskua catacum-
betako esi gogor eta sendoen gainean eta trankil sentitu nintzan.

Ostera be hurbildu nintzan hormara. Ni be garraisika hasi nin-
tzan, oihutiari erantzuteko. Bere oiharzuma bilhakatu nintzan... la-
gundu egin nion... berak baino sendoago eta gogorrago egin nuan dea-
dar. Azkenean ixildu egin zan.

Orai gau-erdia zan eta laster bukatuko zan nere lana. Zortziga-
rren, bederatzigarren, eta hamargarren lerroak amaitu nituan. Azke-
nekoa hamaikagarrena zan. Zathi bat amaitu nuan; harri bakhar bat
falta zitzaidan ipinteko. Saiatu nintzan pisuarekin; ipini nuan ia be-
re tokian. Bat batean ileak tente ipini zitzaizkidan nicho barnetiko
barre ixil bat entzunik. Gero abots triste bat entzun nuan. Etzirudian
Fortunato handikiaren abotsa. Huna zer zion.

“Ha! ha! ha!... hi! hi! hi!... txantxa eder bat behintzat... txan-
txa bikain bat. Behin baino gehiagotan eginen ditugu far ederrak pa-
lazzo’an... hi! hi! hi!... ardoa edaten dugularik... hi! hi! hi!”

“Amontilladoa!” esan nion.

“Hi! hi! hi!... hi! hi! hi!... bai, amontilladoa. Bainan ez al zaigu
berandu egiten? Ez al dira egonen gure zain palazzo’an andre For-
tunato eta besteak? Joan gaitezan.”

“Bai”, esan nion, “joan gaitezan”.

“*Jaungoikoarren, Montresor!*”

“Bai”, esan nion, “Jaungoikoarren!”

Bainan alperrik iguriki nion ihardespén baten zain.

Artegatuten hasten nintzalarik,

“Fortunato!” deitu nuan.

Ihardespenik ez, eta berriz

“Fortunato!”

Oraindaino be ez. Geratzen zan zilhotik tortxa bat sartu ta ba-
rrura erorten utzi nuan. Kaskabelen tintina baino etzan entzun. Bi-
hotza gexotuten hasi zitzaidan... catacumbetako hezetasun hotzagai-
tik. Saiatu nintzan nere lanarekin, ahalik arinen bukatzeko. Sartu
azkarki azkeneko harria bere tokian, eta harri-bitartetarik athera
zan kareorra berdindu nuan. Horma berriaren kontra berriz ipini
nituan hezurak lehen bezela. Mende erdi batean eztitu nahasi mor-
tal batek. *In pace requiescat!*